

Länstyrelsen
Värmland

Miljöutredning - direkt miljöpåverkan

' RCHNG AH C 1 @CB A6C9 2012

Foton: Länsstyrelsen Värmland

Publ nr 2012:29
ISSN 0284-6845

Länsstyrelsen Värmland, 651 86 Karlstad
054-19 70 00, varmland@lansstyrelsen.se
www.lansstyrelsen.se/varmland

Länsstyrelsen
Värmland

Samhällsbyggnad

BESLUT

Datum
2013-04-12

Sida
1(1)
Referens
100-7269-2012

Länsstyrelsen Värmlands miljöutredning – direkt miljöpåverkan

Länsstyrelsen Värmlands miljöutredning för direkt miljöpåverkan syftar till att lyfta fram verksamhetens betydande direkta miljöpåverkan. Miljöutredningen ska vara ett underlag för att ta fram mål och aktiviteter som ska bidra till en minskad miljöpåverkan i Länsstyrelsens verksamhet.

Beslut i detta ärende har fattats av Landshövding Kenneth Johansson. Föredragande i beslutet har varit klimatanpassningssamordnare Anna Karin Klasa och handläggare Björn Nilsson.

Landshövding Kenneth Johansson

Klimatanpassningssamordnare
Anna Karin Klasa

Handläggare
Björn Nilsson

Innehåll

1	Sammanfattning av miljöutredning.....	1
1.1	Referenser.....	1
1.2	Historik	1
1.3	Definitioner	2
1.4	Beskrivning av verksamheten	3
2	Värdering av miljöaspekter	4
2.1	Miljöaspektlista.....	5
2.2	Drivkrafter för förändring	8
2.2.1	Transporter.....	8
2.2.1.1	Resepolicy.....	8
2.2.1.2	Upphandling	9
2.2.1.3	Medvetenhet	9
2.2.2	Lokaler.....	9
2.2.2.1	Upphandling	9
2.2.2.2	Fastighetens egenskaper.....	9
2.2.2.3	Medvetenhet	9
2.2.3	Kontorsmateriel	10
2.2.3.1	Upphandling	10
2.2.3.2	Arkivlagen.....	10
2.2.3.3	Tekniska hjälpmedel	10
2.2.3.4	Medvetenhet	10
3	Referenser	11
	Bilaga 1	12
	Bilaga 2	19

1 Sammanfattning av miljöutredning

Det huvudsakliga syftet med Länsstyrelsen Värmlands miljöutredning är att få fram verksamhetens betydande direkta miljöaspekter, både positiva och negativa. Den ska vara ett underlag för att ta fram mål och aktiviteter inom miljöledningsarbetet. Rapporten fokuserar på Länsstyrelsens direkta miljöpåverkan, den indirekta miljöpåverkan behandlas inte.

Länsstyrelsens miljöutredning avseende direkta aspekter innehåller tre moment (inventering, analys och värdering). För de miljöaspekter som bedömts vara betydande har drivkrafterna analyserats. Med drivkrafter menas i detta sammanhang olika former av incitament för att förändra beteendet ur miljösynpunkt.

I denna miljöutredning har Länsstyrelsen identifierat följande betydande direkta miljöaspekter inom verksamheten:

- Flygresor under 50 mil
- Bilresor
- Bussresor
- Maskiner och övriga fordon
- Flygresor över 50 mil
- Verksamhetselektricitet
- Fastighetsel
- Värme
- Kopieringspapper, förbrukning

1.1 Referenser

Utifrån förordningen 2009:907 om miljöledning i statliga myndigheter är uppdraget att kartlägga miljöpåverkan i myndigheten. Miljöutredningen ska ge en helhetsbild av myndighetens direkta miljöpåverkan för beslutsunderlag för det fortsatta arbetet.

Denna miljöutredning grundar sig i Naturvårdsverkets miljöledningsguide för statliga myndigheter samt relevant miljölagstiftning inom området, se bilaga 1.

1.2 Historik

Under år 2000 gav regeringen myndigheten i uppdrag att ta fram en projektplan för införandet av ett miljöledningssystem samt kartlägga de direkta och indirekta miljöeffekterna myndighetens verksamhet kan ge upphov till. Detta resulterade i den första miljöutredningen av verksamheten vid Länsstyrelsen Värmland som presenterades 2000. Utredningen uppdaterades 2007, i samband med detta antogs också Länsstyrelsen Värmlands nya miljöpolicy. Under 2011 påbörjades arbetet med att revidera miljöutredningen med avseende på direkta miljöaspekter, detta arbete fortsatte under 2012, resultatet presenteras i denna rapport.

Dokumentrevideringar

LÄNSSTYRELSEN VÄRMLAND

Versionsnummer	Ändringsår	Orsak till ändring	Ansvarig/ samordnare
Vers. 1	2000	Upprättande av miljöutredning	Jan Axelsson
Vers. 2	2007	Genomgång av tidigare miljöutredning. Konstaterande, tidigare miljöutredning gäller	Jan Bodin
Vers. 3	2011	Påbörjad revidering av direkta miljöaspekter. Dokument upprättat	Mona Engelbrekts-son
Vers. 3 forts.	2012	Fortsatt revidering av direkta miljöaspekter. Dokument upprättat och antaget	Anna Karin Klasa/ Björn Nilsson

1.3 Definitioner

Begrepp	Definition
Miljöledningssystem	Miljöledningssystem är ett verktyg för ett systematiskt miljöarbete som bygger på en kontinuerlig process – att planera, att genomföra, att följa upp och att förbättra arbetet. Ett viktigt syfte med ett miljöledningssystem är att bedriva ett förutseende och förebyggande arbete som resulterar i att verksamheten blir rationell, kostnadseffektiv och gradvis allt mindre miljöbelastande.
Miljöaspekt	Delar av en organisations aktiviteter/ verksamheter, produkter och tjänster som kan inverka på miljön. En betydande miljöaspekt är en miljöaspekt som har eller kan ha en betydande miljöpåverkan.
Miljöpåverkan	Varje gynnsam eller ogynnsam förändring i miljön som helt eller delvis orsakas av organisationens miljöaspekter.
Direkta miljöaspekter	En negativ eller positiv förändring i miljön som uppkommer som ett resultat av myndighetens verksamhet och som inte är indirekt miljöpåverkan.
Indirekta miljöaspekter	En negativ eller positiv förändring i miljön som uppkommer som ett resultat av att någon annan än myndigheten vidtar en åtgärd som en följd av att myndigheten har meddelat föreskrifter eller fattat något annat beslut, gett råd, genomfört utbildning eller lämnat information.

1.4 Beskrivning av verksamheten

Länsstyrelsen Värmland är regeringens länk till och från Värmland. Länsstyrelsen för länets talan och arbetar för att nationella beslut får ett så bra genomslag som möjligt i länet. Länsstyrelsen ansvarar för att beslut från riksdagen och regeringen genomförs i länet, och vi samordnar den statliga verksamheten. När det gäller länets utveckling ska vi tillvarata och arbeta för både enskilda människors och samhällets intressen.

Varje länsstyrelse leds av en landshövding som tillsätts av regeringen. Länsstyrelsen Värmland leds av landshövding Kenneth Johansson och länsråd Björn Sandborgh. Tillsammans utgör länsråd och landshövding Länsstyrelsens ledning.

Vid Länsstyrelsen Värmland arbetar ca 200 personer. Majoriteten av dessa är lokaliserade på kontoret i Karlstad. En handfull av Länsstyrelsens medarbetare arbetar som naturbevakare och reservatsskötare, dessa är stationerade på annan ort. Länsstyrelsen är en kunskapsorganisation som arbetar tvärsektorielt med många olika sakfrågor. Våra kompetensområden spänner över samhällsfrågor av vitt skilda slag, från landsbygdsutveckling och biologisk mångfald till integrationsfrågor och skydd av kulturmiljöer. För att de beslut som tas av regeringen och riksdag, inom de områden vi arbetar med, ska få så bra effekt som möjligt i länet arbetar vi med att:

- ge råd och information
- utöva tillsyn – kontrollera att olika verksamheter följer lagar och riktlinjer
- ge tillstånd, pröva överklaganden av kommunala beslut, sammanställa information – myndighetsuppgifter
- samordna länets krafter genom att ta initiativ till olika möten och aktiviteter
- ge bidrag till olika verksamheter

Länsstyrelsen Värmlands verksamhet ger upphov till så väl direkt som indirekt miljöpåverkan. Indirekt miljöpåverkan uppkommer framförallt genom de ärenden vi handlägger. Ett exempel på detta är den miljöpåverkan som uppstår när Länsstyrelsen beviljar tillstånd för en miljöfarlig verksamhet. I denna miljöutredning ligger dock fokus på Länsstyrelsens direkta miljöpåverkan. Länsstyrelsen Värmlands direkta miljöpåverkan uppkommer i samband med de resurser vi tar i anspråk och/eller de resurser vi förbrukar. Exempel på detta är värme- och elförbrukningen i den lokal vi hyr, de papper vi skriver ut eller de utsläpp som uppstår i samband med våra tjänsteresor. Resor samt användning av maskiner och fordon står för en stor del av Länsstyrelsen Värmlands direkta miljöpåverkan. Detta beror framförallt på att Länsstyrelsen har i uppdrag att bedriva tillsynsverksamhet, vilket innebär att vi åker ut till verksamhetsutövare för att genomföra inspektionerna.

2 Värdering av miljöaspekter

Miljöaspekterna har värderats utifrån en kvantitativ metod där de identifierade aktiviteterna har poängsätts utifrån miljömässiga kriterier (miljöpåverkan) och kvantitet (mängd). De miljöaspekter som får högst poäng i värderingen anses som betydande miljöaspekter. I tabellen nedan redovisas poängsättningen för de olika miljöaspekterna.

Poängsättning för att ta fram betydande miljöaspekter			
Mängd (ex. Kg, kWh)	Poängsättning för mängd	Miljöpåverkan	Poängsättning för miljöpåverkan
Liten mängd	1 poäng	Liten miljöpåverkan	1-2 poäng
Viss mängd	2 poäng	Viss miljöpåverkan	3-4 poäng
Stor mängd	3 poäng	Stor miljöpåverkan	5-6 poäng

Poängen från de två kriterierna multipliceras med varandra. De aspekter som kan anses som betydande är de som fått nio poäng eller mer, se rödmarkerade områden i matrisen nedan.

Miljöpåverkan	6	6	12	18
	5	5	10	15
	4	4	8	12
	3	3	6	9
	2	2	4	6
	1	1	2	3
		1	2	3
		Mängd		

Poängsättningen av miljöpåverkan baserades på Naturvårdsverkets miljöledningsguide och vid bedömningen av mängd vägdes framförallt faktorer som relaterar till mängd och frekvens in:

- Mängd: Hur stor omfattning har aktiviteten?
- Frekvens: Hur stor del av verksamheten utgörs av aktiviteten?

Vid bedömningen av miljöpåverkan vägdes framförallt följande faktorer in:

- Farlighet: hur farlig är aktiviteten för miljön?
- Risk: hur stor risk för miljöpåverkan medför aktiviteten?
- Förbrukning: medför aktiviteten större användning av knappa eller ej förnyelsebara resurser?

Värderingen av miljöaspekter har gått till enligt följande:

- 1) Samordnarna samlade in och uppdaterade data utifrån de aspekter som listats i föregående miljöutredning.
- 2) Samordnarna gjorde en preliminär bedömning och poängsättning av materialet. Bedömningen grundades framförallt på Naturvårdsverkets riktlinjer – Miljöledningsguide för statliga myndigheter, samt för länet viktiga lokala aspekter. Till stöd har vi även använt Naturvårdsverkets egen miljöutredning.
- 3) Den preliminära bedömningen och poängsättningen redovisades för miljöledningsarbetets arbetsgrupp, varefter justeringar gjordes.
- 4) För de miljöaspekter som ansågs som betydande förde arbetsgruppen för miljöledning samt områdesexperter en diskussion ang. drivkrafter.

2.1 Miljöaspektlista

På följande sida visas en tabell med samtliga miljöaspekter listade. Valet av miljöaspekter är baserade på tidigare utredningar samt på diskussioner som framkommit under denna utredning. Värderingen av de listade miljöaspekterna kan utläsas i tabellen. De miljöaspekter som har fått värderingen nio poäng eller mer har rödmarkerats och kan anses som betydande för Länsstyrelsen Värmland. Länsstyrelsen kommer att prioritera de aspekter med betydande miljöpåverkan och har som ett första steg, valt att analysera drivkrafterna bakom dessa aspekter.

LÄNSSTYRELSEN VÄRMLAND

Lista direkta miljöaspekter

Tjänsteresor och övriga transporter					
Miljöaspekt	Mängd 2011 kg CO2	Mängd 2010 kg CO2	Poäng (mängd)	Poäng (miljöpåverkan)	Tot. Poäng
Flygresor under 50 mil	5000	6000	3	6	18
Bilresor	80300	80000	3	6	18
Tågresor	1	1	2	2	4
Bussresor	3500		2	5	10
Maskiner och övriga fordon	72000	68000	3	6	18
Flygresor över 50 mil	20000	19000	3	6	18
Energi och vatten					
Miljöaspekt	Mängd 2011 (kWh)	Mängd 2010 (kWh)	Poäng (mängd)	Poäng (miljöpåverkan)	Tot. Poäng
Verksamhetsel	339500	387400	3	4	12
Fastighetsel	96600		3	4	12
Värme	548400	780000	3	4	12
Kyla	10600		2	4	8
Sammanlagd årlig energianvändning	995100	1167400			
Vattenförbrukning	1100m3	1200 m3	2	2	4
Förnybar energi	%	kWh			
Verksamhetsel	53%	179900			
Fastighetsel	53%	51200			
Värme	65%	356500			
Kyla	53%	5600			
Totalt	60%	593200			
Materiel och utrustning					
Miljöaspekt	Mängd 2011 (kr, st.)	Mängd 2010 (kr, st.)	Poäng (mängd)	Poäng (miljöpåverkan)	Tot. Poäng
Möbler och A-utrustning	175 000 kr	119 000 kr	1	2	2
Datorutrustning	226 st.	250 st.	2	3	6

LÄNSSTYRELSEN VÄRMLAND

Kopieringspapper förbrukning	1 085 000 ark	1 380 000 ark	3	3	9
Avfall och återvinning					
Miljöaspekt	Mängd 2011 (t.ex. kg, kWh)	Mängd 2010 (t.ex. kg, kWh)	Poäng (mängd)	Poäng (miljö- påverkan)	Tot. Po- äng
Returpapper	10 ton	8,2 ton	2	1	2
Elektronikavfall	1,1 ton	0,9 ton	2	4	8
Uttjänta batterier	30 kg	30 kg	1	4	4
Lysrör	25 kg	25 kg	1	4	4
Komposterbart avfall	4 000 liter	0	1	1	1
Övrigt sorterat avfall	2,24 ton	0,9 ton	1	2	2
Metallförpackningar	30 kg		1	2	2
Plast	125 kg		1	2	2
Ofärgat glas	500 kg		1	1	1
Färgat glas	500 kg		1	1	1
Bläckpatroner och tonerka- setter	81 st.	99 st.	2	3	6
Restavfall (kartong och well- papp) brännbart	11 ton	12,3 ton	2	2	4
Brännbart avfall	18 700 liter		2	3	6
Miljöfarliga vätskor	38 kg		1	5	5
Lokalvård och sanitetsartiklar samt övrigt					
Miljöaspekt	Mängd 2011 (t.ex. kg, kWh)	Mängd 2010 (t.ex. kg, kWh)	Poäng (mängd)	Poäng (miljö- påverkan)	Tot. Po- äng
Handdiskmedel	25 flaskor	25 flaskor	1	2	2
Handtvål	40 liter	50 liter	1	2	2
Pappersmuggar	19 000 st.	24 000 st.	2	3	6
Handdukstorkare	34 st.	34 st.	2	3	6
Kaffeapparat	8 st.	8 st.	2	2	4
Kaffe	1 080 kg		2	2	4

2.2 Drivkrafter för förändring

För de miljöaspekter som kan anses betydande analyseras drivkrafterna. Med drivkrafter menas faktorer som kan påverka miljöaspekterna i positiv eller negativ riktning. Genom att objektivt beskriva drivkrafterna ökar förståelsen för varför förändringar bör ske och vilka typer av förändring som kan påverka miljöaspekten i en positiv riktning, därmed är beskrivningen av drivkrafterna en viktig del i förändringsarbete. Detta betyder inte att de exempel på förändringsåtgärder som nämns i texten är bindande, de fungerar snarare som tankar och idéer inför kommande arbete.

De miljöaspekter som bedömts vara betydande för Länsstyrelsen är:

- Flygresor under 50 mil
- Bilresor
- Bussresor
- Maskiner och övriga fordon
- Flygresor över 50 mil
- Verksamhetselektricitet
- Fastighetsel
- Värme
- Kopieringspapper, förbrukning

Ovanstående punkter har delats in i kategorierna; transporter, lokaler samt kontorsmaterial.

2.2.1 Transporter

Kategorin transporter består av; flygresor under 50 mil, bilresor, bussresor, maskiner och övriga fordon samt flygresor över 50 mil.

Faktorer som påverkar denna kategori är framförallt:

2.2.1.1 Resepolicy

Länsstyrelsen Värmlands resepolicy från 2006 är ett viktigt policydokument gällande myndighetens förhållningssätt till resor internationellt, nationellt och regionalt. Resepolicyn poängterar vikten av att undvika bil- och flygresor och istället använda miljövänligare alternativ. Nästa gång resepolicy uppdateras kan det vara värdefullt att ytterligare poängtera gröna värden, genom att exempelvis:

- Att Länsstyrelsen i så stor utsträckning som möjligt använder elbilar.
- Att Länsstyrelsen, bland sina medarbetare, arbetar för att främja samåkning och möjligheten att använda kollektivtrafik genom att exempelvis låna ut busskort.
- Att Länsstyrelsen arbetar för att främja resfria möten inom länet.

2.2.1.2 Upphandling

Genom upphandling kan Länsstyrelsen styra vilka typer av fordon etc. som används i tjänsten. Upphandlingsprocessen är därför en viktig drivkraft för att minska miljöpåverkan. Upphandlingsprocessen kan ge ett positivt bidrag till miljö genom att exempelvis:

- Upphandla miljövänliga alternativ t.ex. elbilar och bränslesnåla bilar

2.2.1.3 Medvetenhet

Att kontinuerligt arbeta med att öka medvetenheten bland Länsstyrelsens personal kan vara en av de viktigaste drivkrafterna för att minska den negativa miljöpåverkan inom detta område. Exempel på insatser för att öka medvetenheten kan vara:

- Öka kunskapen inom Eco Driving. Analysera behovet av bil bland personalen och identifiera de medarbetare som kör mest bil. De personer som använder bil ofta inom tjänsten bör prioriteras först. Kurser inom Eco Driving kan med fördel erbjudas på samma sätt som kurser inom brandutbildningar och hjärt- och lungräddning.
- Arbeta för att öka medarbetarnas medvetenhet gällande val av färdmedel till och från arbetet.
- En viktig del i att öka medvetenheten bland Länsstyrelsens personal handlar om att kunna leverera bra mätdata. I dagsläget särredovisas inte tankning av bilar i tjänsten samt drivmedel till övriga maskiner och fordon. Detta gör att det kan vara svårt att spåra effekterna av t.ex. Eco Driving, något som i sin tur kan påverka motivationen.

2.2.2 Lokaler

Kategorin lokaler består av; verksamhetselektricitet, fastighetsel och värme.

Faktorer som påverkar denna kategori är framförallt:

2.2.2.1 Upphandling

Genom upphandling kan vi påverka val av lokaler, inköp av energisnåla datorer etc. Länsstyrelsen har de senaste åren bytt ut sina datorer och skrivare mot mer energieffektiva alternativ.

2.2.2.2 Fastighetens egenskaper

Länsstyrelsens lokaler är i dagsläget relativt energieffektiva. Uppvärmningssystemet består av fjärrvärme. För att arbeta mot att bli ännu mer energieffektiv är det viktigt att ha en fortsatt bra dialog med hyresvärden.

2.2.2.3 Medvetenhet

Att kontinuerligt arbeta med att öka medvetenheten bland Länsstyrelsens personal kan vara en av de viktigaste drivkrafterna för att minska den negativa miljöpåverkan inom detta område. Exempel på insatser för att öka medvetenheten kan vara:

- Fokusera på åtgärder som syns för att på så vis öka medvetenheten t.ex. informera om att ljuset bör släckas när rummet är tomt, sensorer som auto-

matiskt släcker ljuset i gemensamhetsutrymmen (finns i stor utsträckning redan).

- En viktig del i att öka medvetenheten bland Länsstyrelsens personal handlar om att kunna leverera bra mätdata. I dagsläget delar vi lokaler med delar av Landstingets verksamhet och vår förbrukning av fjärrvärme beräknas utifrån vår andel (i procent) av lokalytorna. Detta gör att det kan vara svårt att spåra effekterna av ett förändringsarbete, något som i sin tur kan påverka motivationen.

2.2.3 Kontorsmateriel

Denna kategori består av förbrukningen av kopieringspapper.

Faktorer som påverkar denna kategori är framförallt:

2.2.3.1 Upphandling

Genom upphandling kan vi till exempel påverka vilket typ av papper som köps in.

2.2.3.2 Arkivlagen

Länsstyrelsen Värmland har genom sin verksamhet skyldighet att hålla ett arkiv för beslut, inkomna handlingar etc. Besluten ska skrivas ut på enkelsidigt papper. I dagsläget har Länsstyrelsen små möjligheter att påverka den miljöbelastning som uppkommer i samband med att papper för arkivering skrivs ut. Att arbeta och vara pådrivande i gemensamma nationella projekt för ytterligare effektivisering kan dock bidra till en minskad miljöbelastning.

2.2.3.3 Tekniska hjälpmedel

Tekniska hjälpmedel så som brickor eller utskriftskoder kan bidra till att minska spill i samband med utskrift.

2.2.3.4 Medvetenhet

Att kontinuerligt arbeta med att öka medvetenheten bland Länsstyrelsens personal gällande mängden utskrifter kan vara en av de viktigaste drivkrafterna för att minska den negativa miljöpåverkan inom detta område. I dagsläget är samtliga skrivare inställda på dubbelsidig utskrift för att spara papper.

3 Referenser

Ekonomistyrningsverket: Förordning (2009:907) om miljöledning i statliga myndigheter, besökt 2012-12-11, under: http://www.esv.se/verktyg--stod/ea-boken/?page=eabok_ch_5_sec_milj%25c3%25b6ledning%2520i%2520statliga%2520myndigheter

Länsstyrelsen Örebro län (2005): *Miljöutredning Länsstyrelsen Örebro län*, Löpnummer:2005:19

Naturvårdsverket: *Miljöledningsguide för statliga myndigheter*, ISBN: 978-91-620-8309-0

Naturvårdsverket (2009): *Så påverkar vi miljön. Naturvårdsverkets miljöarbete 2009*, ISBN: 978-91-620-8482-0

Piper L. et.al. (2004): *Ständiga förbättringar med ISO 14000*, SIS Förlag, Kristianstad

SMHI (2006): *Miljöutredning – bakgrund*, Dnr: 2005/2444/21

Bilaga 1

Miljölagstiftning och andra krav

Tabell 1. Miljölagstiftning gällande tjänsteresor

Krav enligt	Beskrivning
Förordning om miljö- och trafiksäkerhetskrav för myndigheters bilar och bilresor (SFS 2009:1)	<p>5 § De personbilar som en myndighet köper in eller ingår leasingavtal om ska vara <u>miljöbilar</u> (undantag för bl a bilar med fler än 5 platser).</p> <p>7 § De personbilar som en myndighet köper in eller ingår leasingavtal om och som inte är miljöbilar får släppa ut högst 225 gram koldioxid per kilometer vid blandad körning enligt uppgift i vägtrafikregistret eller motsvarande utländska register.</p> <p>14 § En myndighet ska se till att de bilar som myndigheten använder och som är utrustade med teknik för drift helt eller delvis med <u>förnybara bränslen</u>, i största möjliga utsträckning drivs med sådana bränslen.</p>

Tabell 2. Miljölagstiftning gällande inköp och upphandling

Krav enligt	Vad säger kravet?
Miljöbalken	<p>2 kap. 4 §. Alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skall undvika att använda eller sälja sådana <u>kemiska produkter</u> eller biotekniska organismer som kan befaras medföra risker för människors hälsa eller miljön, om de kan <u>ersättas</u> med sådana produkter eller organismer som kan antas vara mindre farliga. Motsvarande krav gäller i fråga om varor som innehåller eller har behandlats med en kemisk produkt eller bioteknisk organism.</p>
Lag (2007:1091) om offentlig upphandling	<p>1 kap. 2 §. Denna lag gäller för offentlig upphandling av byggtreprenader, varor och tjänster samt av byggkoncessioner. Lagen gäller även när upphandlande myndigheter anordnar projekttävlingar. Vad som avses med offentlig upphandling och upphandlande myndighet anges i 2 kap. 13 § respektive 19 §.</p> <p>6 kap. 3 §. En upphandlande myndighet får ange de tekniska specifikationerna som prestanda- eller funktionskrav. I dessa krav kan miljöegenskaper ingå. Kraven skall vara så utformade att föremålet för upphandlingen klart framgår.</p> <p>6 kap. 7 §. Om en upphandlande myndighet anger miljöegenskaper i form av prestanda- eller funktionskrav enligt 3 §, får den använda detaljerade specifikationer, eller vid behov delar av dessa, som fastställts för miljömärken, om</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. specifikationerna är lämpliga för att definiera egenskaperna hos de varor eller tjänster som skall upphandlas, 2. kraven för märket har utarbetats på grundval av vetenskapliga rön, och 3. märkena är tillgängliga för alla berörda parter. <p>Den upphandlande myndigheten får ange att varor eller tjänster som är försedda med ett sådant miljömärke skall</p>

LÄNSSTYRELSEN VÄRMLAND

Krav enligt	Vad säger kravet?
	<p>antas motsvara de tekniska specifikationer som angetts i förfrågningsunderlaget men skall godta även annat lämpligt bevis för att så är fallet.</p> <p>6 kap. 13 §. En upphandlande myndighet får ställa särskilda sociala, miljömässiga och andra villkor för hur ett kontrakt skall fullgöras. Dessa villkor skall anges i annonsen om upphandling eller i förfrågningsunderlaget.</p> <p>11 kap. 15 §. Om en upphandlande myndighet i de fall som avses i 11 § andra stycket 7 kräver att få tillgång till ett av ett oberoende organ upprättat certifikat som intygar att leverantören uppfyller vissa miljöledningsstandarder, ska myndigheten hänvisa till Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1221/2009 av den 25 november 2009 om frivilligt deltagande för organisationer i gemenskapens miljölednings- och miljörevisionsordning (Emas) och om upphävande av förordning (EG) nr 761/2001 och kommissionens beslut 2001/681/EG och 2006/193/EG eller till miljöledningsstandarder som bygger på relevanta europeiska eller internationella standarder. Miljöledningsstandarderna ska vara certifierade av organ som uppfyller unionslagstiftningen eller internationella standarder för certifiering.</p> <p>Myndigheten ska godta likvärdiga intyg från andra organ som är etablerade inom EES. Den ska även godta andra bevis på likvärdiga miljöledningsåtgärder som lämnas av leverantörer.</p> <p>12 kap. 1 §. En upphandlande myndighet skall anta antingen</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. det anbud som är det ekonomiskt mest fördelaktiga för den upphandlande myndigheten, eller 2. det anbud som innehåller det lägsta priset. <p>Vid bedömningen av vilket anbud som är det ekonomiskt mest fördelaktiga, skall myndigheten ta hänsyn till olika kriterier som är kopplade till föremålet för kontraktet, såsom pris, leverans- eller genomförandetid, miljöegenskaper, driftkostnader, kostnadseffektivitet, kvalitet, estetiska, funktionella och tekniska egenskaper, service och tekniskt stöd.</p> <p>En upphandlande myndighet skall i annonsen om upphandlingen eller i förfrågningsunderlaget ange vilken grund för tilldelning av kontraktet som kommer att tillämpas.</p>

Tabell 3. Miljölagstiftning gällande avfall

Krav enligt	Beskrivning
Avfallsförordning (2011:927)	<p>14 § Brännbart avfall ska förvaras och transporteras bort skilt från annat avfall.</p> <p>Bestämmelser om förbud mot att deponera utsorterat brännbart avfall och organiskt avfall finns i 9 och 10 §§ förordningen (2001:512) om deponering av avfall.</p> <p>15 § Naturvårdsverket får meddela föreskrifter om sortering av brännbart avfall och om undantag från kravet i 14 § första stycket.</p>
	<p>16 § Farligt avfall får inte blandas eller spädas ut med</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. andra slag av farligt avfall, 2. annat avfall, eller 3. andra ämnen eller material.
	<p>25 § Den som innehar avfall som innehåller eller utgörs av elektriska och elektroniska produkter ska</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. sortera ut de elektriska och elektroniska produkterna och hantera dem skilt från annat avfall, och 2. hantera de elektriska och elektroniska produkterna på ett sätt som främjar återanvändning av hela eller delar av produkterna och i övrigt underlättar återvinning eller annan hantering som är godtagbar från miljösynpunkt. <p>Om ett batteri är inbyggt eller på annat sätt ingår i en annan vara och batteriet med lätthet kan avlägsnas från den andra varan, ska batteriet vid tillämpningen av första stycket 1 avlägsnas från den andra varan.</p> <p>Bestämmelser om skyldighet för producenter att ta hand om avfall som utgörs av elektriska och elektroniska produkter finns i förordningen (2000:208) om producentansvar för glödlampor och vissa belysningsarmaturer, förordningen (2005:209) om producentansvar för elektriska och elektroniska produkter och förordningen (2008:834) om producentansvar för batterier.</p>
	<p>53 § För att få lämna avfall som uppkommit i en yrkesmässig verksamhet till någon annan för transport eller annan hantering krävs att</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. den som ska hantera avfallet har gjort den anmälan eller har det tillstånd som krävs för hanteringen, och 2. den som lämnar avfallet har kontrollerat att kravet i 1 är uppfyllt. <p>Första stycket 2 gäller inte för avfall som lämnas till kommunen eller den som kommunen har anlitat.</p>
	<p>55 § Den som bedriver en yrkesmässig verksamhet där farligt avfall uppkommer ska för varje slag av farligt avfall föra anteckningar om</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. den mängd avfall som uppkommer årligen, och 2. vart avfallet transporteras.

LÄNSSTYRELSEN VÄRMLAND

Krav enligt	Beskrivning
	<p>Anteckningarna ska bevaras i minst tre år.</p> <p>74 § Kommunen får meddela föreskrifter om</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. hur utrymmen, behållare och andra anordningar för hantering av avfall ska vara beskaffade och skötas, 2. att vissa slag av avfall ska förvaras och transporteras skilt från annat avfall, 3. skyldighet att i fråga om förvaring och transport av avfall vidta andra åtgärder som är nödvändiga av återanvändnings- eller återvinningskäl eller av andra hälso- eller miljöskäl, 4. att den som bedriver en yrkesmässig verksamhet inom kommunen som ger upphov till annat avfall än hushållsavfall ska lämna de uppgifter om arten, sammansättningen, mängden eller hanteringen av avfallet som behövs som underlag för kommunens renhållningsordning, och 5. hur en anmälan enligt 45 § ska göras. <p>75 § Kommunen får meddela ytterligare föreskrifter om hanteringen av hushållsavfall</p>
<p>Förordning (1994:1205) om producentansvar för returpapper</p>	<p>2 § Med returpapper avses i denna förordning avfall av tidningar.</p> <p>Med tidningar jämställs tidskrifter, direktreklam, telefonkataloger, kataloger för postorderförsäljning och liknande produkter av papper.</p> <p>5 § Hushåll och andra konsumenter av tidningar skall sortera ut returpapper från hushållsavfall och annat avfall och lämna det för insamling i de insamlingssystem som producenterna tillhandahåller.</p>
<p>Förordning (2006:1273) om producentansvar för förpackningar</p>	<p>2 § Med förpackning avses i denna förordning en produkt som har framställts för att</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. innehålla, skydda eller presentera varor eller för att användas för att leverera eller på annat sätt hantera varor, från råmaterial till slutlig produkt och från producent till användare, om produkten enligt bilaga 2 är en konsumentförpackning, gruppförpackning eller transportförpackning, eller 2. som engångsartikel användas i ett sådant syfte som anges i 1. <p>8 § Hushåll och andra förbrukare skall sortera ut förpackningar från hushållsavfall och annat avfall och lämna dem för borttransport i de insamlingssystem som producenterna eller kommunen tillhandahåller för sådant avfall.</p>

Tabell 4. Miljölagstiftning gällande kemiska produkter

Krav enligt	Vad säger kravet?
Miljöbalken	<p>2 kap. 4 §. Alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skall undvika att använda eller sälja sådana <u>kemiska produkter</u> eller biotekniska organismer som kan befaras medföra risker för människors hälsa eller miljön, om de kan ersättas med sådana produkter eller organismer som kan antas vara mindre farliga. Motsvarande krav gäller i fråga om varor som innehåller eller har behandlats med en kemisk produkt eller bioteknisk organism.</p>
Förordning (1977:994) om försäljning och förvaring av vissa flyktiga lösningsmedel m.m.	<p>1 § Denna förordning gäller i fråga om</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. flyktiga lösningsmedel som vid inandning medför eller kan befaras medföra berusning, och 2. annan vara som innehåller ett flyktigt lösningsmedel, om varan vid inandning medför eller kan befaras medföra berusning. <p>Ytterligare bestämmelser finns i förordningen (2008:245) om kemiska produkter och biotekniska organismer.</p> <p>2 § En vara som avses i 1 § skall förvaras på sådant sätt att dess användning i berusningssyfte hindras eller motverkas.</p>
Alkohollag (2010:1622).	<p>6 kap. 1 §. Teknisk sprit får endast säljas, köpas, införas, importeras, föras ut eller exporteras om det föreligger rätt till det enligt denna lag.</p> <p>Vad som föreskrivs i första stycket gäller inte sprit som är fullständigt denaturerad i enlighet med kommissionens förordning (EEG nr 3199/93) av den 22 november 1993 om ömsesidigt erkännande av förfaranden för att fullständigt denaturera alkohol för att erhålla punktskattebefrielse.</p>
Lag (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor	<p>16 § Den som hanterar, överför eller importerar <u>explosiva varor</u> och den som yrkesmässigt eller i större mängd hanterar <u>brandfarliga varor</u> ska ha tillstånd till det.</p> <p>19 § Tillståndsmyndigheten ska pröva om den som söker tillstånd och dess föreståndare, om föreståndaren ska godkännas enligt 9 §, har förutsättningar för att hantera, överföra och importera brandfarliga och explosiva varor i enlighet med lagen och de föreskrifter som meddelats i anslutning till lagen.</p> <p>Tillståndet ska begränsas till viss tid och innehålla de villkor som behövs för att hanteringen, överföringen eller importen ska ske i enlighet med 1 § andra stycket.</p> <p>Om det finns särskilda skäl med hänsyn till brand- eller explosionsrisken samt konsekvenserna av en brand eller en explosion, får tillståndsmyndigheten besluta om nya eller ändrade villkor för tillståndet.</p>
Kemikalieinspektionens föreskrifter (KIFS 2008:2) om kemiska produkter och biotekniska organismer	<p>1 kap. 3 §. Termer och begrepp som används i Kemikalieinspektionens föreskrifter (KIFS 2005:7) om klassificering och märkning av kemiska produkter har samma betydelse i dessa föreskrifter.</p> <p>2 kap. 7 §. Hälso- eller miljöfarliga <u>kemiska produkter</u> ska förvaras så att hälso- och miljörisker förebyggs.</p>

LÄNSSTYRELSEN VÄRMLAND

Krav enligt	Vad säger kravet?
	<p data-bbox="639 271 1241 360">2 kap. 8 §. Hälssofarliga kemiska produkter ska förvaras så att de är svåråtkomliga för små barn och väl avskilda från produkter som är avsedda att förtäras.</p> <p data-bbox="639 412 1241 555">2 kap. 9 §. Kemiska produkter som omfattas av tillståndskrav enligt bestämmelserna i 7-14 §§ förordningen (2008:245) om kemiska produkter och biotekniska organismer ska förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan komma åt dem.</p>

Tabell 5. Miljölagstiftning mm gällande miljöledningsarbetet

Krav enligt	Vad säger kravet?
Förordningen (2009:907) om miljöledning i statliga myndigheter	<p>3 § En myndighet som anges i bilaga 1 ska inom ramen för sitt ordinarie uppdrag ha ett miljöledningssystem som integrerar miljöhänsyn i myndighetens verksamhet så att man tar hänsyn till verksamhetens direkta och indirekta miljöpåverkan på ett systematiskt sätt.</p> <p>Hela förordningen rör krav på myndighetens miljöledningssystem.</p>
Förordning (2009:893) om energieffektiva åtgärder för myndigheter	<p>3 § Varje myndighet ska genomföra minst två av följande åtgärder:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. utnyttja finansieringsinstrument för energibesparingar, däribland avtal om energiprestanda, där mätbara och förutbestämda energibesparingar ställs som krav, 2. köpa in utrustning på grundval av förteckningar som Statens energimyndighet tillhandahåller och som innehåller energieffektiva produktspecifikationer för olika kategorier av utrustning, 3. köpa in utrustning med effektiv energianvändning i alla lägen, även i viloläge, 4. byta ut eller modifiera befintlig utrustning med den utrustning som avses i 2 och 3, 5. utnyttja energibesiktningar och genomföra rekommendationerna i dessa, eller 6. köpa in eller hyra energieffektiva byggnader eller delar av dessa, eller vidta åtgärder för att göra byggnader som myndigheten redan äger eller hyr mer energieffektiva. <p>Åtgärderna ska genomföras fortlöpande, exempelvis inom ramen för myndighetens miljöledningssystem.</p> <p>Vid inköp av fordon gäller förordningen (2009:1) om miljö- och trafiksäkerhetskrav för myndigheters bilar och bilresor.</p> <p>4 § Myndigheterna ska rapportera till Statens energimyndighet senast den 1 juni 2010 vilka av de åtgärder som anges i 3 § första stycket som de avser att genomföra.</p> <p>Om en myndighet efter rapporteringen ändrar valet av åtgärd ska Statens energimyndighet snarast informeras om detta och myndigheten ska rapportera den nya åtgärden enligt första stycket.</p> <p>Myndigheten ska på begäran lämna de uppgifter som krävs för uppföljning och utvärdering av åtgärderna till Statens energimyndighet.</p>

Länsstyrelsen Värmland har valt att fokusera på åtgärderna 3 och 6:

3. köpa in utrustning med effektiv energianvändning i alla lägen, även i viloläge.

6. köpa in eller hyra energieffektiva byggnader eller delar av dessa, eller vidta åtgärder för att göra byggnader som myndigheten redan äger eller hyr mer energieffektiva.

Bilaga 2

Lista med direkta miljöaspekter inklusive kommentarer

Tjänsteresor och övriga transporter			
Miljöaspekt	Mängd 2011 kg CO2	Mängd 2010 kg CO2	Kommentar
Flygresor under 50 mil	5000	6000	Svårt med insamling av data. Data kommer från Amex. Vi får dock även in rapporter från Big Travel, dessa är inte inräknade vilket medför en risk för att något glömts bort alt. risk för dubbelräkning om informationen slås samman. Big Travel är ny reseleverantör vilket förhoppningsvis leder till att datainsamlingen blir lättare i framtiden.
Bilresor	80300	80000	Informationen kommer från Avis (448 658 km, omräknat utifrån beräkningsnyckel). Informationen gäller endast hyrbilar, de egna tjänstebilarna finns inte med. Tankning som sker i tjänsten t.ex. av kontrollanter samlas upp under maskiner och övriga fordon. I dagsläget särredovisas inte dessa utlägg.
Tågresor	1	1	Uppgifterna kommer från SJ (åkt sträcka är 339 608 km). Big Travel har också levererat siffror, dessa är dock inte inräknade. Samma problematik som för Flygresor ovan.
Bussresor	3500		2010 ingick denna post under taxi. Siffrorna för 2011 kommer från Agresso och är uppskattade.
Maskiner och övriga fordon	72000	68000	Siffrorna är hämtade från Agresso. Schablonmall användes (Naturvårdsverket). Antagande: fördelningen mellan diesel och bensin är 50/50. Bensin 188000 kr --> 34 024 kg CO2. Diesel 188000kr --> 37838 kg CO2. Problem: Risk för dubbelräkning samt felräkning. Dubbelräkning/felräkning: tankning av hyrbilar (ligger under bilresor). felräkning: tjänstebilar faller under denna post borde ligga under bilresor.
Flygresor över 50 mil	20000	19000	Siffrorna är hämtade från Amex. Finns även data från Big Travel som ej är inkluderad, samma problematik som för flygresor under 50 mil.
Energi och vatten			
Miljöaspekt	Mängd 2011 (kWh)	Mängd 2010 (kWh)	
Verksamhets- elektricitet	339500	387400	Uppgifter från YIT.
Fastighetsel	96600		Uppgifter från YIT. Kyla särredovisas vilket innebär att 10600 kWh har dragits av från fastighetselen.

LÄNSSTYRELSEN VÄRMLAND

Värme	548400	780000	Uppgifter från YIT. Siffran har normalårs korrigerat med en faktor på 1,12. Siffran från YIT var 489668 --> 489668*1,12= 548428
Kyla	10600		Uppskattning från YIT.
Sammanlagd årlig energianvändning	995100	1167400	
Vattenförbrukning	1100m3	1200 m3	Uppgifter från YIT. Beräknat utifrån hyres-area 53% av tot. byggnaden.
Förnybar energi	%	kWh	
Verksamhetsel	53%	179900	Uppgifter från YIT. 53 % enligt Vattenfalls hemsida är förnybar energi, ospecificerat abonnemang.
Fastighetsel	53%	51200	53 % enligt Vattenfalls hemsida är förnybar energi, ospecificerat abonnemang.
Värme	65%	356500	65% enligt Karlstad energis hemsida förnybar energi.
Kyla	53%	5600	53 % enligt Vattenfalls hemsida är förnybar energi, ospecificerat abonnemang.
Totalt	60%	593200	
Materiel och utrustning			
Miljöaspekt	Mängd 2011 (kr, st.)	Mängd 2010 (kr, st.)	
Möbler och A-utrustning	175 000 kr	119 000 kr	Uppgifter från Agresso - inköp.
Datorutrustning	226 st.	250 st.	Uppgifter från beställningsportalen, uppgift från 2012, ingen större förändring uppskattas ha skett.
Kopieringspapper förbrukning	1 085 000 ark	1 380 000 ark	Uppgifter från Agresso.
Avfall och återvinning			
Miljöaspekt	Mängd 2011 (t.ex. kg, kWh)	Mängd 2010 (t.ex. kg, kWh)	
Returpapper	10 ton	8,2 ton	Uppgifter från SITA. Länsstyrelsen delar upphämtning med Landstinget --> 20ton/2
Elektronikavfall	1,1 ton	0,9 ton	Uppgifter från SITA. Ökningen tros bero på att vi rensat i källaren.
Uttjänta batterier	30 kg	30 kg	Uppskattat värde från Jan Nyrén.
Lysrör	25 kg	25 kg	Uppskattat värde från Jan Nyrén. Lager sedan tidigare, vilket börjar arbetas upp --> i framtiden beräknas mätningarna bli mer noggranna (Agresso - inköp)
Komposterbart avfall	4 000 liter	0	Uppgifter från kommunen. Uppgifterna gäller från 15 september 2011 (då sortering av matavfall påbörjades)

LÄNSSTYRELSEN VÄRMLAND

Övrigt sorterat avfall	2,24 ton	0,9 ton	Uppgifter från Heden - kvitton från avfallssortering.
Metallförpackningar	30 kg		Uppskattat värde från Jan Nyrén.
Plast	125 kg		Uppgifter från SITA.
Ofärgat glas	500 kg		Uppgifter från SITA. Länsstyrelsen delar upphämtning med Landstinget. Tot. förbrukning är 780 kg. Länsstyrelsens förbrukning bedöms vara högre vilket innebär att vi inte delar 50/50
Färgat glas	500 kg		Uppgifter från SITA. Länsstyrelsen delar upphämtning med Landstinget. Tot. förbrukning är 780 kg. Länsstyrelsens förbrukning bedöms vara högre vilket innebär att vi inte delar 50/50
Bläckpatroner och tonerkassetter	81 st.	99 st.	Uppgifter från Agresso.
Restavfall (kartong och wellpapp) brännbart	11 ton	12,3 ton	Uppgifter från Jan Nyrén. Uppgifterna gäller t.o.m. augusti 2011, därefter bortskaffades komprimatorn --> brännbar sorteras för sig och kartong/wellpapp sorteras för sig.
Brännbart avfall	18 700 liter		Uppgifter från kommunen. Uppgifterna gäller från 15 september 2011 (då sortering av matavfall påbörjades)
Miljöfarliga vätskor	38 kg		Uppgifter från SITA (t.ex. rödsprit, aerosol, olja)
Lokalvård och sanitetsartiklar samt övrigt			
Miljöaspekt	Mängd 2011 (t.ex. kg, kWh)	Mängd 2010 (t.ex. kg, kWh)	
Handdiskmedel	25 flaskor	25 flaskor	Uppskattat värde från Jan Nyrén.
Handtvål	40 liter	50 liter	Uppgifter från Agresso - inköp.
Pappersmuggar	19 000 st.	24 000 st.	Uppgifter från Agresso - inköp.
Handdukstorkare	34 st.	34 st.	Handdukstorkarna togs bort vid årsskiftet 2011/2012, leverantören kunde inte längre tillhandahålla tjänsten. Handdukstorkarna ersattes med pappershanddukar, märkta med ecolable
Kaffeapparat	8 st.	8 st.	Maskinerna byttes vid årsskiftet 2011/2012, de nya maskinerna har en bättre energiprestanda.
Kaffe	1 080 kg		Uppgifter från Agresso - inköp (miljömärkt och rättvisemärkt kaffe).

Länsstyrelsen
Värmland

Länsstyrelsen Värmland, 651 86 Karlstad, 054-19 70 00
www.lansstyrelsen.se/varmland